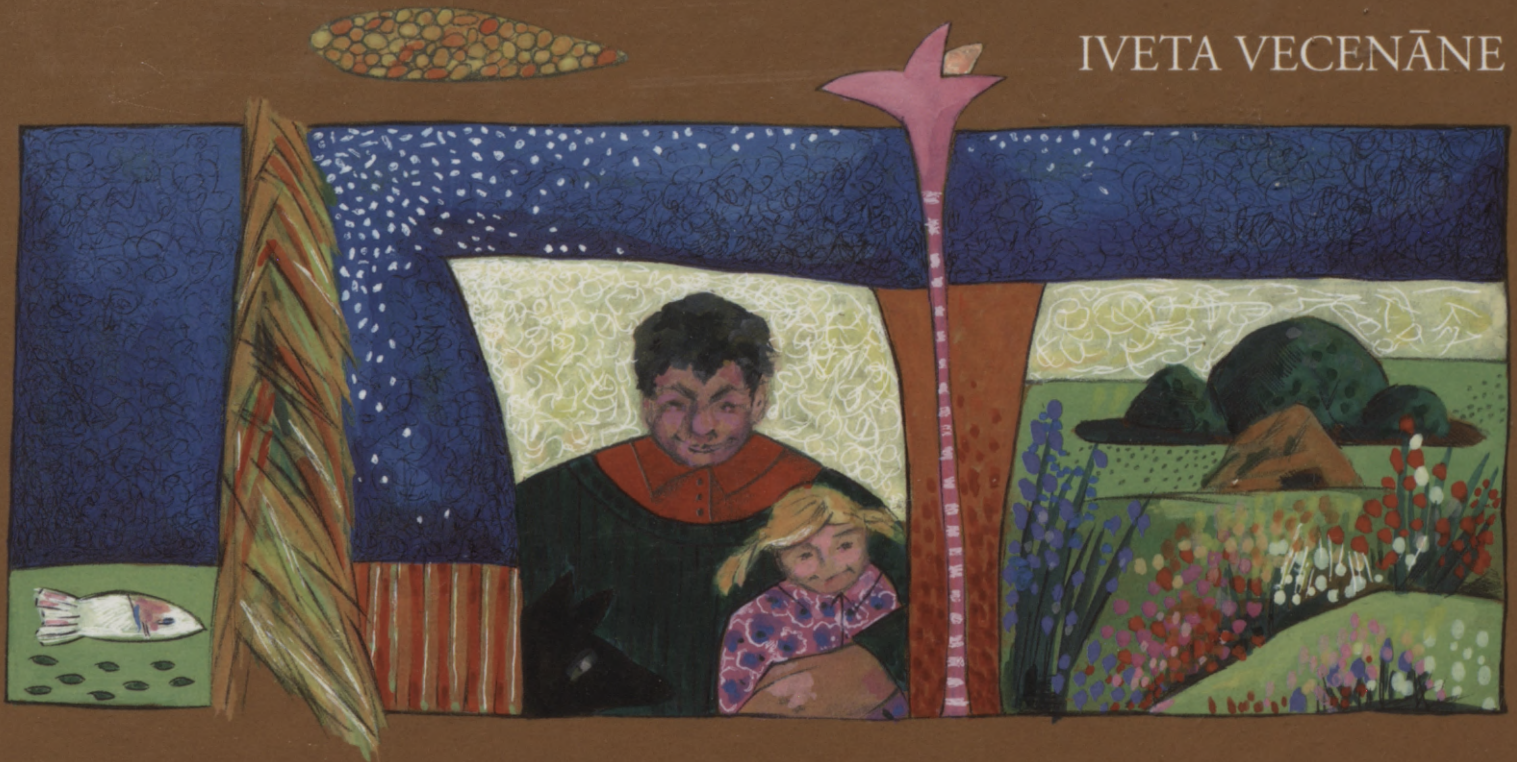
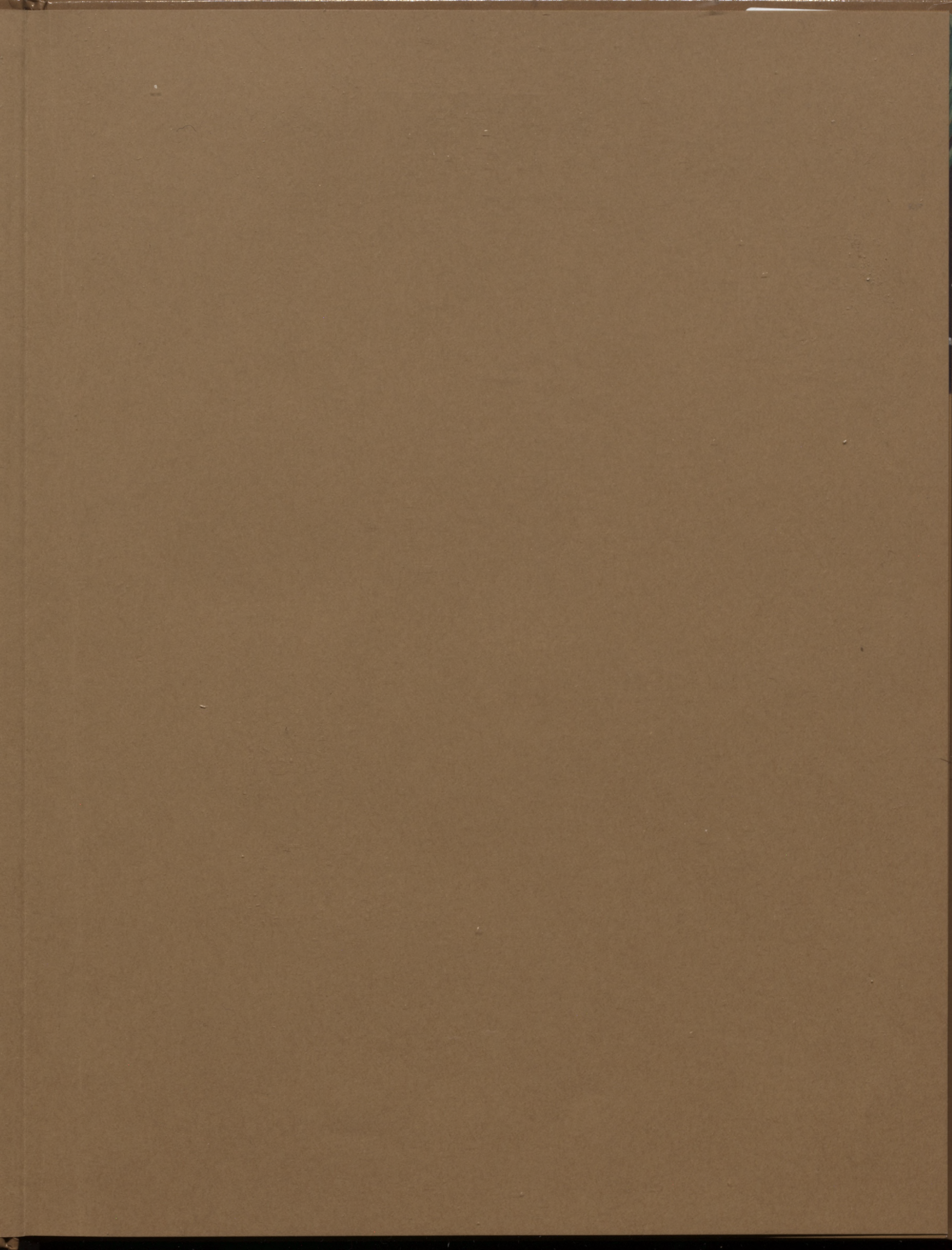

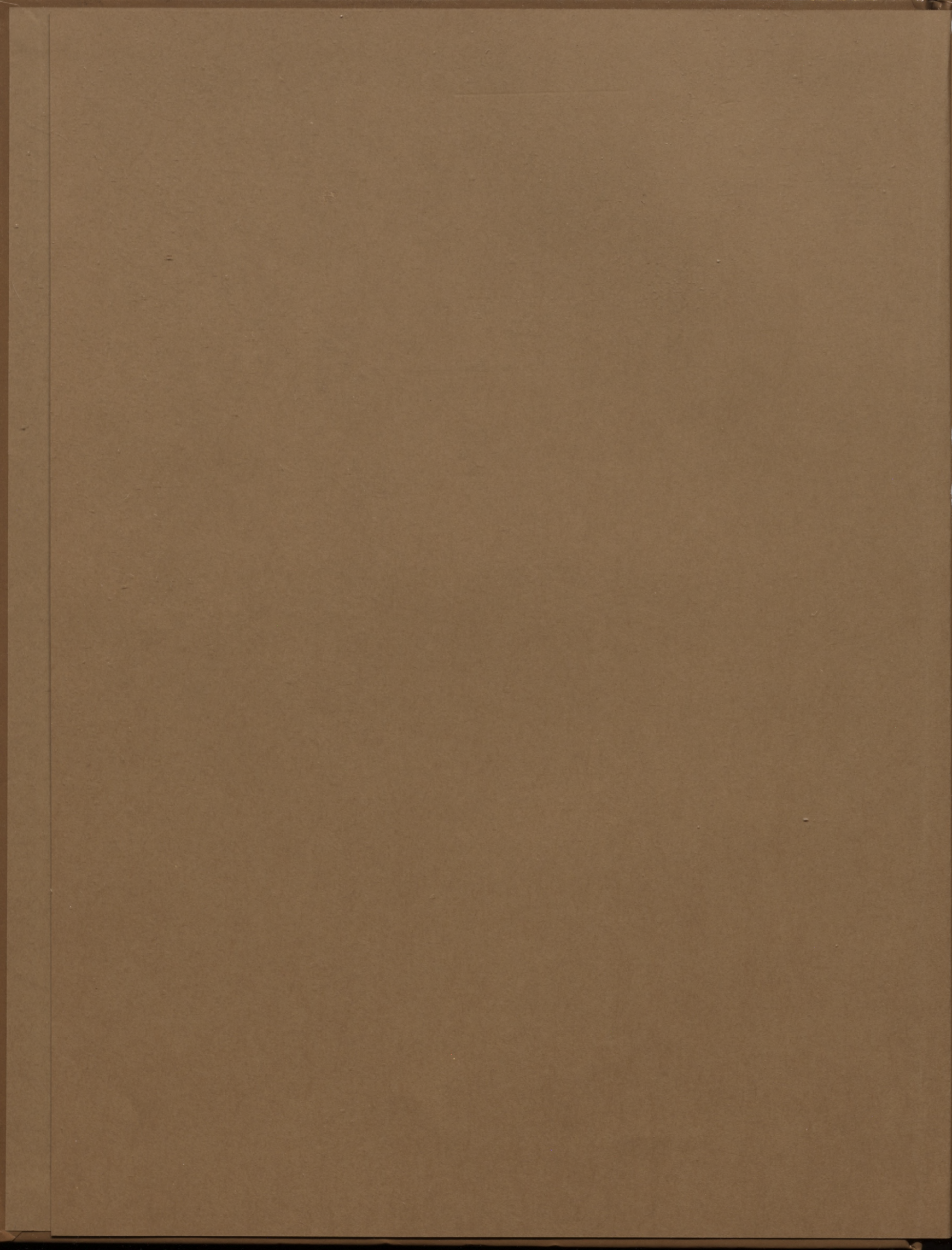
IVETA VECENĀNE

MANS VECTĒTIŅŠ ANTONTIŅŠ

J Fol
3489

L
810

IVETA VECENĀNE

MANŠ
VECTĒTIŅŠ
ANTONTIŅŠ

Madrī
RĪGA

Latvian National
BIBLIOTEKA

~~3000~~ — 1.181
0300036975

UDK 821.174-93-32
Ve 041

Autores zīmējumi un fotoattēli

Darbs izdots ar Kultūrkapitāla fonda atbalstu

ISBN 9984-592-31-6

© I.Vecenāne, 1999

MANŠ VECTĒTIŅŠ

Es esmu maza meitiņa Ilga. Piedzimu parastā ģimenē, kur visi cenšas visu darīt pēc iespējas labāk un pareizāk.

No lielās mīlo cilvēku saimes izceļas vectētiņš Antons. Nepaiet laikam neviena diena, kad ar viņu neatgadītos kāds notikums, piedzīvojums. Vectētiņš vienmēr visur iekuļas, bet, par laimi, arī izkuļas, turklāt ar veselu ādu.

Sākšu visu pēc kārtas. Man un manai lielajai māšai Irbei ļoti patīk braukt uz laukiem, kur dzīvo mūsu vecmāmiņa un vectētiņš. Ou! Tur dzīvo arī gudri suņi Dūka un Duksis. Mīļi kaķi – Murīte, Mikiņš un Čirka un visu mīļumu mīļumiņš – zirdze Sarma, pilna ar auzām un sudrabāboliem.

Tā nu ir iegājies, ka laukos pats jaukākais ir vakarēšanas. Visi lielie darbi apdarīti, rokas un kājas pilnas ar nogurumu. Krāsns izstaro mieru un siltumu. Vecmāmiņa ir izvārijusi garšīgi smaržīgo ābolu mizu tēju, un mēs sēžamies ap lielo galdu virtuvē, lai pārcilātu dienas darbus, parunātos, pakavētos atmiņās. Un visi vienotājamies kopīgos smieklos, kad sākam runāt par vectētiņu Antontiņu.

FOTOGRAFĒŠANA

Fotografēšana. Nu, tā lieta stipri jo stipri sildīja vec-tēva sirdi jau no seniem lai-kiem. No tiem, kad piedzima mans tētis un krusttēvs. Antontiņš fotografēja visu, bet visvairāk tēta sunīti Ežuku. Ežuks nodzīvoja gadus septiņpadsmit un tika fotogra-fēts gandrīz katru dienu. Bil-žu, kā jau jūs saprotat, bija ne mazums.

Tajos laikos fotogrāfijas bija jātaisa pašam fotogrāfam.

Vectētiņam pietika gan laika, gan pacietības pašam svērt un bērt bļodā attīstītāja pulverus, likt iekšā balto fotopapīru un gaidīt, kad parādīsies melnbalti raksti, tad skalot, mazgāt citās bļodiņās un žāvēt uz vecām avīzēm. Vecmāmiņa gatavās fotogrāfijas sakārtoja tumšas ādas albumos. Tā nu mums skapī grāmatu vietā ir piecpadsmiit vareni albumi, kurus mēs laiku pa laikam ar labpatiku pārlapojam.

Tās viss bija līdz vienai zināmai dienai.

Vectēvu uzaicināja fotografēt kāzās. Viņš, būdams miļš cilvēks, par to ļoti priecājās. Vectēvam patika cilvēkiem dāvināt paša taisītās fotogrāfijas, un naudu jau nu viņš nekad neņēma. Jāteic vēl, ka Dieviņš Antontiņam devis ātru dabu, pat ļoti ātru. Pats viņš visu dara ātri un necieš tūlas un čammas. Tāpēc ar savu ātro dabu viņš ātri un skaisti sagērbās, ātri piesēja visus savus septiņus fotoaparātus (ja nu kāds pēkšņi sabojājas!) mopēda aizmugurē un devās ceļā. Un ceļu jau vectētiņš izvēlējās to ātrāko un taisnāko – meža taciņu starp augstām, vai simt gadu vecām eglēm. Taciņu krustu šķērsu vagoja kumpainas un kumpučainas saknes. Vecātēva mopēdu visu ceļu nelabi kratīja, un bija daudz spēka jāpieliek, lai braucamo noturētu taisni uz ceļa. Galvā tāpēc citas domas neiešāvēs. Kad kāzu nams bija sasniegts, tad uz mopēda vairs nebija neviena no septiņiem fotoaparātiem...

Tā nu vienā dienā izkūpēja vectētiņa lielās aizraušanās visnepieciešamākie palīgi.

Vecmāmiņa tik noteica:

- Nu kā jau Antonam!

Bet varbūt klusībā pie sevis nopriecājās – iespējams vectētiņš tagad vairāk laika atradīs citiem, nopietnākiem darbiem.

ALUS DARĪŠANA

M A M M A S S T Ā S T S

Daudzi piedzīvojumi vecotēvu piemeklē kunga prātā. Lai tiktu pie kunga prāta, ir jāiedzer alus, bet vēl pirms tam alus ir jāizvāra.

Nu droši – tas ir Antona mīlākais darbs. Sievieši no tā tiek turēti pa gabalu. Alus darīšanas laikā vectēvs kļūst līdzīgs burvim vai šamanim, kas rībinās gar katliem, toveriem, kubuliem, mucām un šķaida ūdeni uz visām pusēm.

Sākumā jāizaudzē savi mieži. Tos Antons audzē ar mīlestību, katru dienu tiem pārļaižot mīļu skatu.

Kad rudenī graudi jau sabērti maisos, var domāt par iesala gatavošanu. Graudus izdiezē un tad tos kaltē mazajā pirtiņā, kurai durvis izbeidzas jau ap to vietu, kur parasti cilvēkiem kājas dīgst.

Tad graudus rupji samaļ un ieber kubulā. Traukam apakšā ir salikti salmi un sieti. Tas izskatās ļoti skaisti – nu gluži kā – mākslas darbs izstādē!

Iesalam virsū uzlej karstu ūdeni un tad tecina misu. Tas ir alus pirmsākums. Misa noteikti jāpagaršo. Tai pievieno raugu un ik pa brīdim palūkojas, kā alus rūgst. Raugs puto misu, paceļot virs kubula – baltu putu cepuri. Tad Antons velk ar pirkstu – pa putu cepures vidu. Ja putas kopā nesaiet, tad alus ir gatavs. To saļej daudzos un dažādos traukos – pudelēs un mucās – un noliek vēsumā.

Šo mirkli jau nu nenokavē Antona draugi un kaimiņi, kuri rikšiem vien metas uz mūsu pirtiņu, jo vienu muciņu Antons vienmēr noliek – noprovēšanai. Kad liksmība sit pārāk augstu vilni daudzas dienas pēc kārtas, vecmāmiņai un – mammai tas nepatīk. Nevienam neredzot, viņas tad muciņai piešauj sauju zāļu, no kurām dzērējiem paliek muts vaļā un vēders mīksts.

DZINDZELES

Ar šo vārdu Antontiņš apvelta visas sieviešu kārtas pārstāves, ja viņas izdara ko nepareizi vai greizi. Visvairāk šis vārds tiek manai mātai Irbei un zirdzītei Sarmai.

Sarmu mēs nopirkām kā kumeliņu. Viņa bija balti palsa ar tumšu svītru pār muguru. Vārda došanā piedalījās visi. Citi gribēja nosaukt par Rasu, Zaigu, Šautru. Antontiņš ar savu lielo roku pārvilka kumeliņam pāri mugurai un teica: – Sarma. – Tas bija galavārds.

Sarma auga mīlēta un aprūpēta. Viņai ir pašai savs stallis. Virs staļļa oranžajām durvīm karājas zirga groži, iemaukti, segli, sedulka. Tos – pirmo reizi ieraugot, mans brālēns Krišjānis jautāja:

- Vai tās ir Sarmas detaļas?

- Nē, zirgam detaļu nav. Bet ir savi niķi.

Savu saimnieku Antontiņu – tomēr Sarma klausā. Viņi ir saraduši kā cimds ar roku. Gan labās dienās, gan nedienās.

Uznāca sausa vasara, akā apsīka ūdens, dīķi izžuva. Cilvēki, dārzs, lopi – visi alka pēc ūdens. Un tikai lielais Cirmas ezers mūs pavadija ikdienas darbos ar savām valgajām acīm.

Ezers, kas mūsu māju priekšā gulējis jau daudzus gadsimtus, kļuva par glābēju. Sarmai ratos tika salikti visi iespējamie trauki: lielās kannas, spaiņi, mucas. Antons uzsēdās vienai kannai virsū, paņēma grožus, uzšāva Sarmai. Rati sakustējās. Sakustējās un sāsītās cits pret citu arī tukšie metāla trauki. Skaļš, dimdošs troksnis pārvēlās pāri visam vezumam. Lopiņš neko tādu iepriekš nebija dzirdējis un bailēs auklēšiem metās pāri visām ceļa grambām un kurmja rakumiem. Jo ātrāk zirgs skrēja, jo skaļāk un negantāk ratos viss ribēja. Vectēvs nevarēja noturēties uz kannas un izvēlās no ratiem. Bet grožus no rokām neizlaida, lai rati neaizskrietu nezin kur. Sarma vēl ilgi viņu vilka pa pļavām. Bet Antontiņš, kaut sāsītis roku un nobrāzis sānu, tikai nolamāja savu Sarmu par dzindzelīti.

CUKURGAILĪTIS

Sirds vectēvam laba – to saka daudzi.

Tā jau tas lauku dzīvē ir – audzē lopiņus un pēc tam pašam jānokauj. Vai arī suņu, kaķu bērni jāsūta uz jūrskolu. Nokaut – to gan Antons nevar. Viņš priecājas par katru radībiņu, teikdams:

Tas jau pašu vien ir!

Savs zaķītis, kas ziemā pamieļojas ar ābelišu mizām, sava pelīte, žurciņa, kas pačiepj vistiņu graudiņus, savs vanadziņš, lapsiņa, kas papurina gailišus un vistiņas.

Antons nekad nepažēlo saviem mazajiem draudziņiem lieku maizes kumosīņu, auzu sauju vai siena klēpi.

Jā, bet vismiļākais Antontiņam laikam bija cukurgailītis. Nekāda labuma jau no tiem cukurgailīšiem un cukurvistiņām nebija. Bet skaisti, kad pagalmā tāda maza un raiba radībiņa staigā.

Vectētiņš saprot – ne jau visu dzīvē sver un mērī naudā. Vērtīgākais ir tas, kas naudu nemaksā un ko par naudu nevar nopirkt.

Jā, daudzus gadus Antons priecājās par savu cukurgailīti. No rīta gailītis pirmais sagaidīja vecotēvu ar skaļu un bravūrīgu dziedāšanu. Maziņiem dūša liela.

Atbrauc ciemiņi, gailītis pasēž Antontiņam uz rokas, uz pleca. Pašam labi, un saimniekam prieks. Jaunos gailēnus, tos viņš trenkāja un mācēja pielikt pie vietas, līdz tie izauga lieli un sāka trenkāt pašu pāridarītāju.

Pienāca diena, kad cukurgailītis bija kļuvis vecs, un lielais gailis izknāba viņam aci. Vecaistēvs pusaklo draugu nepameta. Viņš to ienesa savā "kabinetā". Tur viņš gailīti baroja pats ar savām rokām – ielika graudiņus mutē, bet galvenais – nekad neaizmirs padzirdīt no savas šņabja glāzītes. Tā draugi palika uzticīgi viens otram līdz cukurgailīša pēdējam brīdim.

2000- 1.181

KRĀSOŠANA

Ja jūs zinātu, kā mūsu Antontiņam patīk braukt ar mašīnām, bet vēl vairāk – tās remontēt! Vienmēr pagalmā ir vairākas remontējamas mašīnas, bet tā īsti braucama var nebūt neviena. Šo darbu veicot, Antonam ir vareni palīgi. Īpašu interesi izrāda Sarma, ja viņa ganās mašīnu tuvumā. No sākuma zirdzīte pakasa gar mašīnas lukturiem savu dunduru sakosto dibenu un tad ķeras pie remontēšanas – nojaukšanas. Viss, kas mašīnai traucējošs, tiek lēni un rūpīgi noņemts. Mašīnas paliek bez liekiem izvirzījumiem – lukturiem... Ja Sarmai tas nav pa spēkam, viņai palīgā steidzas gotiņa Zīlīte. Tā pie remontēšanas ķeras ar ragiem. Dzelzij jau vajag to stiprāko.

Arī vectētiņa televizoru labošanas māksla ir izslavēta visā ciemā. Bieži pie viņa kāds atbrauc un lūdz salabot televizoru. Neviens cits apkārtņē to nevar. Atteikt kaimiņiem Antons neprot. Tā vecaistēvs remontē, remontē. Māju apkārtne pilna ar veciem, nevajadzīgiem televizoriem. Tik ļoti nevajadzīgi gan tie nemaz nav. Uz tiem var apsēsties vai nolikt kādu bļodiņu, lai nepazūd. Bēdīgākais ir tas, ka mūsu pašu krāsainie televizori nerāda, tāpēc mēs "Kaķīša zābaciņus" skatāmies melnbaltajā variantā.

Bet šis neērtības viegli var pieciest, jo prieku rada daudzās mašīnas. Īpaši, ja tām ir izņemti sēdekļi un durvis. Tad mēs ar draudzenēm mašīnā ieceļam virtuves ķeblišus, uzliekam lielās saulesbrilles (vēl no vectētiņa jaunības dienām) un rotaļojoties braucam uz visām debess pusēm.

Kādā zaļā vasaras dienā vecaistēvs nolēma piekrāsot savu balto mašīnu. Tika nopirkts smalks pulverizators, kādu mūspusē neviens vēl nebija rokā turējis. Kā balts kuģis mašīna tika cēli novietota pagalma vidū.

Nu tik jūs redzēsiet, cik viegli strādāt ar ārzemju krāsām! Ne vairs otas vajadzīgas, ne jālokās no rīta līdz vakaram. Puf – un darīts!

Tad sākās lielā un ātrā krāsošana. Mēs visi to vērojām pa mazo virtuves lodziņu. Ar katru mīļu brītiņu Antontiņš sāka aizvien niknāk un niknāk skraidīt pa sētas vidu. Rokas vicināja pa gaisu, dusmīgi un skaļi bubināja. Mēs nolēmām doties palīgā, bet vairs nepazinām ne Antontiņu, ne pagalmu...

Vecaistēvs bija sniegavīra baltumā, zaļais pagalma mauriņš mainījies krāsu. Tika arī Dūkai un Duksim. Āmuru kātus, spaiņus, bļodas, rukšu katlu, kartupeļu kauzī – visu, visu rotāja balti raksti. Baltā krāsa vēl ilgi mirdzēja pagalmā, atgādināda Antontiņa sparīgo darbu. Bija nokrāsots viss, izņemot pašu mašīnu.

Bet vectētiņš nebēdājās – viņš nekad nav sīkumains. Galvenais, ka ir darbošānās prieks un dzīvesprieks un iztērēta krāsa!

STIRNA

Nezinu, kas par iemeslu, bet mūsu sētā, šķiet, viss aug un vairojas. Kaķiem, suņiem, cūkai dzimst bērni. Ne jau nu viens vien, bet desmitos.

Gotiņai Zīlītei atskrēja teliņi – dvīnīši. Vistiņas divreiz gadā izvadā cāļus. Mūsmājās vārda došanas svētki ir bieži. Bezvāržu mūsmājās nav.

Dūka, Boņa-Brunis

Austra

Piektais, Sestais

Gruzīns

Zīle

Spulga, Grieta

Vizbulis

Čukuriņš, Mure

Austra

Pats neparastākais laiks bija tad, kad tika gaidīti un izvadāti Sarmas bērni. Pirmā pļavā piedzima Austra. Viņa bija mežonīga. Austru kā mazu kumeliņu nevarēja no staļļa izvest ārā trīs spēcīgi vīri. Viņa tos mētāja pa gaisu kā bumbas. Bet Stirna piedzima stallī un ļoti sarada ar cilvēkiem un pagalmu. Antonam viņa visur gāja līdzī kā sunītis. Pagalmā izošņāja visus traukus un stūrus, meklējama gardāko kumosu un iepazīdama pasauli.

Vispār Stirna darīja, ko gribēja, – īsta sieviete. Iemauktus uzlikt viņai nevarēja. Vectētiņš Antons mums ir cilvēks ar zelta rokām, māc visādus darbus. Mūsu skubināts, Stirniņai viņš izgatavoja īstus apaušus. Tie bija rotāti ar metāla bumbiņām, važiņām, zvaniņiem – kā īstai tautu meitai. Bet vai tā dzindzele to saprata? Kā izgāja pļavā, tā no apaušiem tika vaļā. Tā tas turpinājās trīs dienas, līdz apaušus mēs vairs neatradām. Brīva un neapvaldīta viņa atkal varēja darīt visu, ko gribēja.

SIŁKE

MÄRUTKI

SINEPES

PIPARI

ETIKIS

SÄLS

25

Vecaistēvs ar Sarmu brauca pa ceļu. Bet Stirna skrēja taisnāk – pāri kartupeļu laukam, ar saviem asajiem pakaviņiem nolaužot jaunus kartupeļu dzinumus. Vecaistēvs ar Sarmu brauca tālāk. Bet Stirna izmīdīja zirņu lauku, padancoja miežos, izskraidījās auzu tīrumā.

Trakākais bija tad, kad postījumi tika veikti kaimiņu dārzos un laukos. Kā tu skatīsies kaimiņa acīs, ja tavš kumelš izpostījis viņa darbu?

To redzot, vecmāmiņas sirds sāpēja, jo katrā asniņā un stādiņā ielikts sirds sil-tums.

Antons, kā parasti, noteica: – Savs kukainītis vien ir! – un neskaitīja nomīdītos zirņu, miežu, auzu maisus. Savu sirdi viņš nesāpināja, bet priecājās, ka Stirna au-ga gudra un skaista.

Šajā vasarā Sarma nebija strādātāja, jo visu laiku nācās rēķināties ar kumeliņa nedarbiem. Tā kādu dienu, kad bez zirga nevarēja iztikt, Antons Stirnu iespundēja kūtī aizgaldā. Pats aizbrauca no mājām. Stirna zviedza, zviedza, līdz pārlēca pā-ri dēļu aizsprostam, bija brīva un metās meklēt māti cauri dārzam un tīrumiem.

Bērniem Stirna ļāva sevi glaudīt un mīlot, bubinādama deva bučas, tikai no tās pakāļkājām bija jāuzmanās. Tās jau nu viņa prata pašaut gaisā.

Izcila jau, izcila, un tai ir daudz priekšrocību. Zagt to nezog, lai arī nevienas durvis nevar aizslēgt, izņemot bagāžnieka.

Tās bailes, ko mēs izjutām, braucot ar sarkano zapīti, vectēvs piedzīvoja, braucdams baltā mašīnā. Tas notika tālu no mājām. Antontiņa mašīna sabojājās, un nācās lūgt palīdzību. Palīgos pieteicās liels jo liels remontaautobuss un piesēja vecātēva mazo mašīnīti aizmugurē. Taču lepņajam remontaautobusam bija sabojājies ātruma rādītājs, tāpēc tas brauca no visa spēka un aizmugurē piesieto nieku aizmirsā.

Vectētiņš svīda aukstus sviedrus un ceļu zem riteņiem nemaz nejuta. Viņš striķī lidoja no vienas ceļa malas uz otru, un likumos mazā vabolīte tika svaidīta kā bizbismārīte jūras viļņos. Kā viss varēja beigties laimīgi, to vēl līdz šai dienai vectēvs nesaprot. No tā brīža katru pārsvētdienu Antontiņš rāmi ved vecomāti uz baznīcu. Būs drošāka braukšana, ja kāds parunās ar mīlo Dievu arī par viņa braucieniem...

ZAPĪŠU LIDOJUMS

Vai, kā vectētiņam Antontiņam patīk palielīties! Agrāk viņš lielījās ar fotoaparātiem, bet tagad ar mašīnām. Tās viņam bijušas un ir neskaitāmas. Vectēvs ir atklājis jaunu, ekonomisku mašīnas konstrukciju: lai brauktu, pilnīgi pietiek ar trim riteņiem!

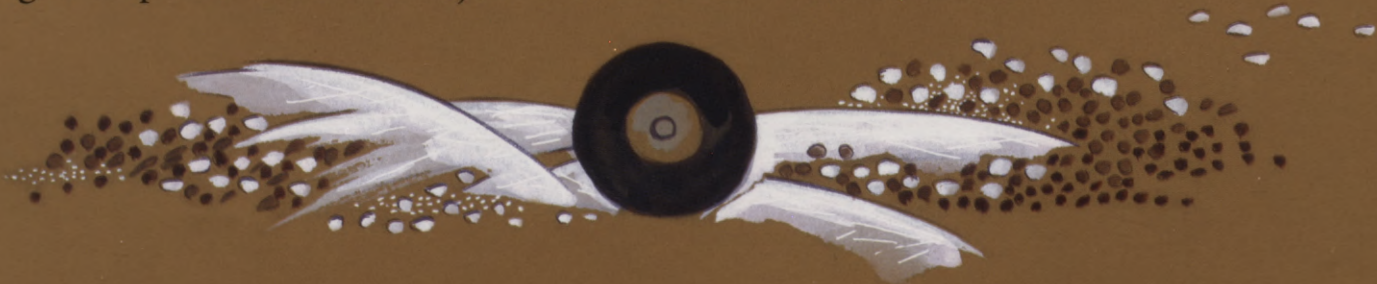
Es ziemā dzīvoju laukos pie vecmāmiņas, bet pārējā ģimene – pilsētā. Mammai un mātai bija jāatbrauc man pakaļ, tāpēc vectēvs devās viņas sagaidīt uz Cirmas staciju. Tālāk lai stāsta māsa.

“Mēs izkāpām no vilciena, saulē zaigoja sniegs. Pēc sasmakušās lielpilsētas gaisā virmoja pavasara smaržas. Liksms mūs sagaidīja vectētiņš Antons. Mēs arī bijām liksmas, kamēr iesēdāmies zapiņā. Sākumā to nevarēja iedarbināt. Bet, kad motors sāka baismīgi rūkt, tad mums aiz bailēm mati sacēlās stāvus. Vairs ne vārda nespējām izvest un aizvērām durtiņas... Drebot mašīnas durvīm, likās, ka mēs tūlīt kā reaktīvā lidmašīna pacelsimies gaisā.

Kad ezers jau liecināja, ka tuvojas mūsu mājas, kļuva mierīgi ap sirdi. Taču pēkšņi mašīna sāka dīvaini kratīties un raustīties. Tomēr uz priekšu brauca, kaut kalns bija stāvs un uz lauku ceļa sniegs ar smiltīm sajaukts vienā putrā. Tā nu mēs nogāzē piedevām ātrumu un lepni iebraucām pagalmā.

Mamma izkāpa no mašīnas, paskatījās uz Antontiņa sarkano, varonīgo zapiņu, bet – ak vai! – tas stāvēja sētas vidū tikai uz trim riteņiem...

Tā ka garo lauku ceļu zapiņš bija pārvarējis uz trim riteņiem! Izcila mašīna. Es gan turpmāk labāk iešu kājām nekā braukšu vectēva mašīnā.”

ĒŠANA

Latgalē tā skaistākā ir sasveicināšanās, kad cilvēki satiekoties – labdienas vietā saka : – Vasals! – Ko daudzina, to arī piedaudzina.

Spēka un veselības vectēvam netrūkst. Cilvēka lielums un stiprums taču atkarīgs no ēšanas. Antontiņam tā ir pavisam jocīga. Maizes vietā Antonam ir ķiploki un sīpoli. Naškim – tomāti, siļķe, melnie pipari, mārrutki un labi daudz sinepju. Bet arī apēst konfektes vectēvam nav īpaši grūti. Pavasarī Antons izplūkā vecmāmiņai visas loku dobes. Tad sākas loku laika trači, vecmāmiņa uztraucas, vai maz būs kāds sīpols ziemai.

Gudri ārsti māca, ka ēst vajag dienā, un šķiet, ka vectētiņš dienā ēd nemitīgi. Bet vēl vairāk naktī. Pēc nakts uzlidojumiem ledusskapja saturs varenī noplok. Saglabāt kādu kārumu rītam – tas nu nav iespējams.

Tāpēc mūsu vecīšiem dzīve ir jautra – viņi nepārtraukti spēlē paslēpes. Vecmāmiņa slēpj, un vectētiņš meklē. Kurš būs gudrāks? Slēpšanas mākā vecmāmiņa ir īsts meistars, kaut gan bieži piedzīvo neveiksmes. Diemžēl lielā māja ir par mazu, lai visu noglabātu. Vecmāmiņa slēpņus rīko redzamā vietā, gandrīz vai acu priekšā, tos labi nomaskējot. Īpaši rūpīgi jānoslēpj tomāti – tie tiek pārlikti no vienas vietas uz citu, pārsegti ar avīzēm un drēbēm. Bet vecaistēvs tos saoz. Jā, oža viņam ir laba!

Kad vectēvs guļ vai viņa nav mājās, pārējās ģimenes sastāvdaļas reizēm arī grib sarīkot ēšanas svētkus. Mēs taču arī esam cilvēki! Bet vai jūs tiešām domājat, ka īstajā brīdī nepiecelsies vai nepārņāks Antons? Un neapsēdīsies galda galā? Turklāt pieprasīs savu tiesu – piparus, sinepes, mārrutkus!

SIENA LAIKS

Tas ir visdarbīgākais laiks gan kustonīšiem, gan lauku cilvēkiem. Ir jāsaņem visi spēki, lai saguldītu zemes smaržīgos dārgumus siena gabanās.

Kad gabanas sagūlušas pļavās, katrs tur rod prieku. Tur pārguļ nomaldījies ceļinieks, tur no lietus patveras pārsteigtie siena vācēji, tur bērni iekrīt uz deguna paostīt lauku jaukāko smaržu.

Antons prot samest lielas un skaistas kaudzes – nu tādas, kādas met tikai tie, kas ir īsti saimnieki savā tēvu zemē.

Vai zināt, kas ir zirga grābeklis ar lieliem riteņiem un asiem dzelzs pīķiem? Tas skraida pa pļavu un savelk sienu vālos. Ar savu straujo dabu un jautro prātu daudz reižu vectētiņš ir bijis neuzmanīgs uz līganā grābekļa. Kritis, cēlies un vālojis tālāk.

Reiz viņš aizbrauca uz tālāko purva pļavu. Sarma satrūkās no zaķa, un vectētiņš lidoja atkal. Kā bulta dzindzele šāvās uz mājām: lopiņam bija apnicis smagais darbs un nīkie dunduri. Vectētiņš palika pļavā.

Pajūgam bija jādrāžas garām kaimiņu sētai. Kaimiņš tajā brīdī atradās mājiņā ar sirsniņu, kur mēs katrs ik dienas uz brīdi iegriežamies. Nu, mājiņai, dimdot un rībot, kā negaisa mākonis tuvojās milzīgais grābeklis. Kaimiņš, pieradis pie ezermaļas klusuma, no trakā trokšņa satrūkās ne pa jokam un izskrēja no mazās mājiņas, tualetes papīram plandoties rokā kā karogam.

Karoga plīvošana vēl vairāk paātrināja Sarmas skrējienu un grābekļa dārdoņu.
Ceļš uz mājām bija īss.

VECTĒTIŅA MODES SKATE

Jāteic, ka apgērbam vectētiņš vērību nu nemaz nepievērš. Kāds izlien no remontējamās mašīnas apakšas, tāds dodas pie galda. Mazbērni to vien gaida, kad varēs vecmāmiņas balsī Antontiņu pamācīt, ka jānomazgā rokas un jānovelk netīrās darba drēbes!

Bet vienu sestdienu notika kas neparasts.

Kā likums – sestdienās Antons kurina pirti. Tā viņam laikam ir baznīcas vietā. Tur ar mīkstu bērza slotiņu var izdauzīt ārā visus miesas un gara sliktumus. Pirtiņu viņš devīgi apvelta ar malkas klēpjiem, ūdens spaiņiem un slotiņas izvēlas no visskaistākajiem bērziem. Tas ir ilgs un nopietns darbs, kuru darot spēki tiek stiprināti ar paša brūvēto alu. To jau nevar veikt tā vienkārši pa roku galam.

Lielo pirts karstumu vectētiņš spēj izturēt ar prieku. Vecmāmiņa saka: – No viņa kūruma lāvas naglas met burbuļus! – Un es kļūstu sarkana kā biete, jau priekšnamiņa durvis paverot.

Reiz tādā dienā pie mums bija atbraukuši miļi ciemiņi. Pirmo reizi mūsmājās iebraukušiem ciemiņiem mēs parādām visu apkārtni. Pirmais garākais gājiens – uz ezeru.

Pārnākam. Antons nomainījis savu drēbju kārtu. Neizprotam – pirms pirts viņš maina drēbes?

Aizejam pie kaimiņa – viņam pieder kalns ar varenu šķeltu baļķu galdu galā. No turienes pārredzams ezers un var vērot saules ceļu visas dienas garumā.

Pārnākam. Antons atkal jaunā drēbju kārtā, mazliet spocīgākā par iepriekšējo.

Trešajā reizē aizejam uz māmiņas Darba kalniņu, kur viņa izdomā savu audumu zīmējumus. Nopriecājamies: – Cik burvīga sajūta, kad tev uz pasaules pieder savs zemes stūrītis, kopjams un mīlējams! Savs zirgs, sava pļaviņa...

Pārnākam. Antontiņš atkal citā drēbju kārtā, nu jau pavisam ērnotā. Arī frizūra tā mainījusies, ka ne pazīt, bet pats jautrs un dzīvespriecīgs.

Neizpratnē vaicājam vecmāmiņai: kas te īsti notiek? Kāpēc vectētiņš rīko tādas modes skates? Ciemiņiem par godu, vai?

Vecmāmiņa tikai šķelmīgi nosmej: – Kā Antons aiziet uz diķi ūdeni smelt, tā ar abiem spaiņiem ūdenī iekšā. Drīz būs jālūko kleitas, ko vectētiņam dod pārgērbšanai. Bet vai ar manu garderobi pietiks?

Kad pašu saimnieku izvaicājam par biežo drēbju maiņu, viņš tik noteic: – Kur nu bieži! Šovasar esmu peldējies tikai piecas reizes – trīsreiz diķī un divas ezerā līdz ceļiem.

Tā nu ir, kā lielie saka: vienu un to pašu lietu katrs redz pa savam. Un parasti redzējumi ir ļoti atšķirīgi – pat nepateiksi, ka tā ir viena un tā pati lieta.

Jā, cik gan vīrieši un sievietes ir atšķirīgi! Runa ir par vienu un to pašu, bet katrs par to stāsta citādi.

LIELDIENAS

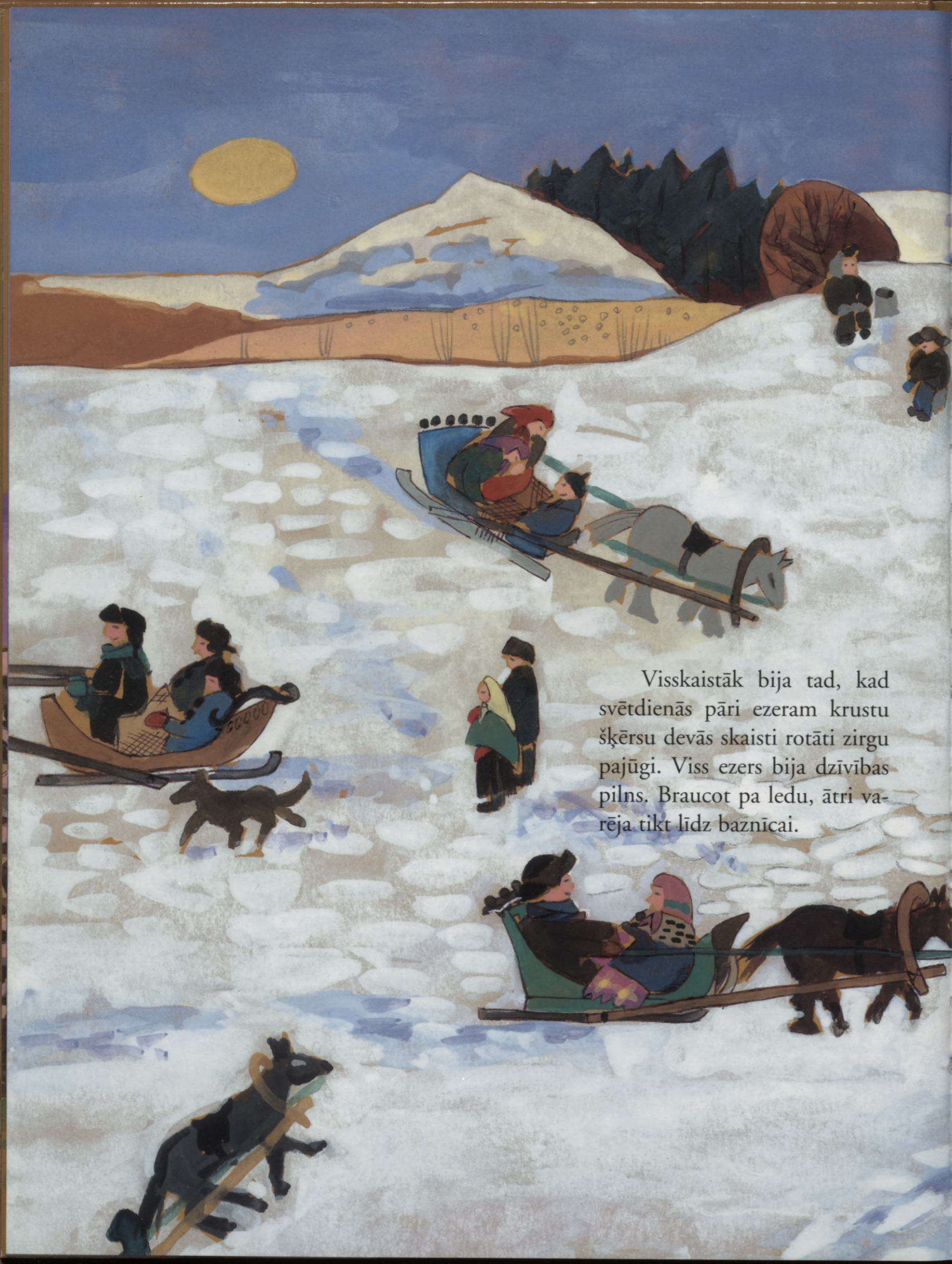
Svētkos mēs parasti bēgam no lielpilsētas pārdošanas un izpārdošanas drudža. Aizbēgam pie lielā Cirmas ezera, lai svētkus svinētu sev par prieku. Tad sapulcējas visa dzimta un svin svētkus, nedarot lielos darbus.

Tā arī šajās Lieldienās. Mēs ar vecotēvu abi esam dzimtas gali: viņš – vecākais, es – jaunākā. Bet vidējie rūpējas par galdu, par olu krāsošanu. Vistiņas it nopietni saņemamas ar olu dēšanu, laikam jūt, ka svētki. Mēs krāsojam ap astoņdesmit olu. Tas ir liels un skaists darbs. Svētku rītā, sēžoties ap galdu, vecmāmiņa visiem sada la baznīcā apsvētīto oliņu, maizi, pašas sakulto sviestu un pašas sasieta sieru. Mēs noskaitām tēvreizi. Tas ir īpaši kluss mirklis, kad šķiet – pie mums ienācis kāds neredzams ciemiņš.

Kad sēžam ap galdu, vectētiņš, būdams jautras dabas cilvēks, jau pēc pirmās glāzītes iesāk stāstīt savu bērnības stāstu:

– Kad es biju mazs puika un vēl negāju skolā, tad Lieldienās mēs uz baznīcu braucām pāri ezeram – kamanās. Agrāk cilvēku dzīve bija atkarīga no Lielā Labvēļa Cirmas. Pat ūdeni dzeršanai smēlām no ezera. Veļu mazgājām un skalojām, zivis ķērām, niedres plāvām.

Visskaistāk bija tad, kad
svētdienās pāri ezeram krustu
šķērsu devās skaisti rotāti zirgu
pajūgi. Viss ezers bija dzīvības
pilns. Braucot pa ledu, ātri va-
rēja tikt līdz baznīcai.

Visi līdzī nēma čemodānīnus, somas un slēgtus traukus, kur bija salikti apsvētāmie produkti: olas, maize, gaļiņa, pudele ar ūdeni pret visādām kaitēm. Svētīšana notika pēc dievkalpojuma, tāpēc visas somas atstāja uz baznīcas žoga apmales.

Saka, ka Dieva svētība ejot cauri trijām sienām. Bet viena saimniece laikam gribēja to svētību saņemt visvairāk un vislielāko, tāpēc viņa – atvēra savu čemodāniņu vaļā un iegāja baznīcā. Tādu Lieldienu dāvanu vispirms pamanīja vārnas un kraukļi. Tie drīz vien lielā skaitā saradās ap čemodāniņu un nenobijās pat tad, kad baznīcai apkārt devās grezna un karogota procesija.

Lielo svētību alkstošās saimnieces nelaimi un putnu jautro mielastu drīz vien pamanīja visi baznīcēni. Un klusībā nosmējās:

“Kas daudz grib, tas maz dabū vai atrod tikai tukšu somu...”

ZIEMASSVĒTKI

Liekas, ka arī šos svētkus vislabāk var nosvinēt laukos, jo vectētiņam un vecmāmiņai tos izdodas uzburt īpaši skaistus un patiesus.

Mammas mīļākie Ziemassvētki bija tie, kad mēs atbraucām no pilsētas pašā svētku vakarā. Māja bija saposta, vectēvs no sava meža pārnesis pašu skaistāko egli. Vecmāmiņa pāri galdam pārsegusi baltu galdautu, bet no tā spraucās ārā siena klājums. Tā esot bijis viņas bērnībā, un veci ļaudis teikuši, ka bagāts siena klēpis istabā atnesot bagātu nākamo vasaru. Galds smaržoja ar vasaras svētību.

Ēst gan bija pagrūti, jo virs siena klājiena šķīvji ligojās un šķiebās un, dakšiņas vajāts, cūkas šņukuris mūka projām.

Tas jaukākais priekš bērniem sākās vēlāk, kad kamanās vai ragavās tika iejūgta Sarma. Senāk mums pietika ar kamanām, bet tagad bērnu saradies tik daudz, ka knapi pietiek ar lielajām ragavām.

Ziemassvētku vakarā grožus tur pats vectētiņš... Sākas skaists brauciens, lai satiktu Ziemassvētku vecīti vai vismaz ieraudzītu viņa pēdas. Gadu gaidītais Ziemassvētku vecītis apciemo visas ciema mājas. Pie katras ārā izlikta appušķota eglīte, un tur Ziemassvētku vecītis atstāj dāvanu maisu. Vislabāk apbraukāt dāvanu egles var ar Sarmu, kad vectētiņš vada kamanas. Braucot ar vectētiņu, Sarma mūs nekad neizgāž sniega kupenās, jo sajūt saimnieka stipro roku. Vizinoties ar mammu, mēs ne vienu reizi vien esam izkritušas no kamanām. Bet tas jau nemaz nav tik nepatīkami, jo sniegs ir balts un mīksts.

Ceļu mērojot, var skaisti padziedāt, paklausīties suņu rejās vai palūkoties debesīs, kur svinīgas un tuvas mirdz lielās Ziemassvētku zvaigznes.

Katru reizi, atbraucot uz laukiem, mēs, bērni, ejam aplūkot egles, cerot, ka atradīsim kādu dāvaniņu, vienalga, pavasaris, vasara vai rudens. Bet brīnumi notiek tikai vienreiz gadā – Ziemassvētkos.

ANTONA TREŠIE ZIEMASSVĒTKI

Pa visu garo gadu bija gana strādāts. Pietika!

Svētkos bija īstākais laiks braukt ciemos. Antonam ciemošanās ļoti patīk, jo tad var jautri parunāties, palielīties, pamieloties. Trešajos Ziemassvētkos vectēvs devās pie sava drauga Jāņa. Duksis, asti luncinādams, savam saimniekam uzticīgi skrēja līdzī, jo zināja, ka pie Jāņa dabūs puskukuli maizes. Bija vērts skriet.

Duksis puskukuli dabūja, bet vīri sprieda – īstiem Ziemassvētkiem tā kā par maz. Un, apgriezušies uz papēža, sēdās kamanās un brauca pie trešā drauga. Kad gana runāts un liksmots, prāts mīksts, dūša liela un vakars vēls, bija jādodas uz mājām. Bet, kā nu gadījies, kā ne, vedot Jāni uz viņa mājām, kamanas trāpīja uz pustiltiņa. Sarma no tiltiņa tikai nolūkojās, kā abi draugi pērās pa grāvi, cepures vien kustēja pa ūdens virsu.

Tavu gudru zirgu – stāv uz pustiltiņa un gaida saimnieku! – nopriecājās Antontiņš. Jāņa sētā slapjš nokļuvis, neaizmirsā palielīties par dzindzeles gudrību un to pat nepiesēja. Drauga mājās – abi uzvilka pa sausākam drēbes gabalam, un draugs gāja pavadīt draugu. Bet – ak vai! – pagalmā ne zirga, ne kamanu. Prātīgā Sarma bija nospriedusi, ka vīriešu draudzība var pārāk ilgi vilkties...

Nu sākās garais ceļš kājām uz mājām, jo vīri bija pārlicināti, ka Sarma ir tur. Bet – tavu brīnumu! – Sarmas mājās nebija. Pār abu draugu daudz cietušajām galvām gāzās vecmāmiņas dusmas.

Kukainīti pazaudējuši! Kur viņa nakti palikusi? Nosalusi, izbijusies, tālu aizgājusi! Varbūt vilki uzklupuši!

Vecmāmiņa izrātos padzina naktī, tumsā un aukstumā – lai bez zirga mājās neatgriežoties. Tā – vietām sausi, vietām slapji – vīri devās meklēt zirgu. Un saki vien, ka Dieva nav – ir gan! Tikai mazu laiciņu izmeklējušies, vīri Sarmu atrada pļavā, kur kamanas bija uzbraukušas virsū grožiem un zirgs apstājies.

Nu uzvaras braucienā ar paceltu galvu Antontiņš atgriezās turpināt Ziemassvētku svinības savā sētā.

LAIME NELAIMĒ

Šoreiz gribu pastāstīt ko pavisam karstu. Katram cilvēkam dzīvē gadās kļūdities. Vissmagākā kļūda vecotēvu piemeklēja šovasar. Tāds sausums šajā pusē vēl nebija pieredzēts. Lopiem pat nebija neviena zaļas zāles pleķīša, ko ēst. Āboli, nokrituši no ābeles zemē, likās izcepušies kā uz pannas.

Vecamtēvam bija darba pilnas rokas. Kādudien viņš ņēmās vulkanizēt vecā mopeņa riepu jaunajā pirtiņā. Darbs bija ar uguni, karsts un grūts. Antons aizgāja uz māju padzert tējiņu. Visi instrumenti palika pirtiņā. Kā gadījās, kā ne, kāda dzirkstele izšāvās un sāka savu postošo darbu. Tai patika izžāvētie apiņi maisiņos, bērza slotiņas, krāsu bundžas. Arī šifera jumts sāka degt.

Mēs tajā laikā priecājāties ezerā, jo bija atbraucis brālēns un māsīca. Mūsu tētiņi aizgāja pēc laivas, lai prieki būtu lielāki. Te atskanēja sprakšķi kā svētku salūtos. Joka pēc pabāzām galvas pār stāvo krastu un ieraudzījām dūmus virs mūsmāju niedru jumtiem.

– Joziet, bērni, uz kaimiņmājām, – teica mamma, – es skriešu skatīt, kas tur deg!

No kaimiņmāju pakalniņa redzējām: uz mūsmājām ne saukti, ne aicināti jau skrien cilvēki ar spaiņiem rokā! Laucinieki jau ir gudri un zina – katram ūdens spainītīm ir liela nozīme un katram palīgam vēl lielāka, kad sāk plosīties uguns. Šis skrējiens bija neaizmirstams. Visapkārt lieli, izbalējuši lauki un pakalni, un pāri tiem, vicinot spainīšus, no visām debesu pusēm daudzi mazi, krāsaini punktiņi virzās uz mūsu pirtiņas pusi.

Sākās lielais pirtiņas dzēšanas darbs. Mans tētis bija visgudrākais. Nākot no ezera, viņš ieskrēja mājās apģērbties visbiezākajās drēbēs, uzvilka pat darba cimds. Jo plikam ugunī nav ko darīt. Visi palīgi nesa ūdens spaiņus, un tētis no trepītēm lēja pirtiņai virsū un gāja ugunī iekšā. Te nu varēja izjust pa īstam, cik liels ir vīru spēks un kopības izjūta! Lielās liesmas tika nodzēstas pašu spēkiem, un tad atbrauca ugunsdzēsēju mašīna. Kāds gudrs kaimiņš iedomājās to izsaukt.

Nu visi varēja uzelpot – ugunsdzēsēji pabeidza cīņu ar dzirksteļu nedarbiem. Kaimiņi sāka izklīst – vasarā lauciniekiem jau katra minūte dārga.

Mēs nemaz nezinājām, ka ir tik daudz labu cilvēku un ka īstajā brīdī var sagaidīt spēcīgu atbalstu.

– Laukos var izdzīvot, tikai cits citam palīdzot, – teica vectētiņš. – Te nevar ie-

slēgties tikai savā mājā. Mūsu ļaudis zina, ka nelaime nenāk brēkdama, un, nedod Dievs, pie katra tā var atnākt. Visiem kopā to vieglāk padzīt.

Bet kādi bija mūsu vīrieši! Melni, melni, rokas līdz elkoņiem netīras, sejās spīdēja tikai acis un tēta brillēs. Vectēvam bija apsvilušas uzacis un matu gali, bet uzacis viņam, par laimi, tik biezas, ka uguns cauri nevarēja izskriet. Krusttēvam kāju pēdas melnas jo melnas, pat nēģeriem tādu nav! Vedām visus uz ezeru mazgāties.

Vakarā iedzērām vecmāmiņas labo miega tēju, lielie arī kaut ko no pudelītes, un gājām gulēt baltajos palagos kūtsaugšas svaigajā sienā. Bet, tikko mēs laidāmies pirmajā miedziņā, kāds izmisīgi sāka grabināties gar māju, meklējot durvis.

– Kaimiņam māja deg! – sauca grabinātājs.

Zibens ātrumā visi izsprāga no guļvietām mājā un kūtsaugšā. Vīrs kalna saviļcīes sarkans, draudošs mākonis. Mūsu vīri steigšus apģērbās, paķēra spaiņus, lāpstas un ielēca mašīnā. Mums, bērniem, mājās palika tikai mamma... Mūsu sirsnīņām tādi pārbaudījumi bija par daudz. Un vēl nakts ar tādiem baigiem uguņiem! Spiedāmies cits pie cita un visi kopā pie mammas un palīdām zem viņas lakata kā zem cāļumātes spārniem. Tad – gājām uz kalniņu raudzīties, kas notiek tālumā. Tur šaudījās sarkanas liesmas, bet vīrs mums mierīgi spīdēja laipnas zvaigznes. Tās zināja, ka vakaros spožajā mēness gaismā miglas vālos kopā ar mammu mēs te dejojām bezdelīgu baletu, kā dejo jaunie bezdelīdzēni, atstājot līgzdu. Dejas beigās mēs paklanījāmies mēnesim, sakot paldies par skaisto nakts gaismu.

Šoreiz bija citādi. Bailēs spiedāmies cits pie cita cieši jo cieši, vērojām pamali un ieklausījāmies katrā troksnītī. Nupat bijām pārdzīvojuši savas bēdas, tagad kaimiņa nelaime šķita kā savējā.

Šoreiz pagāja ilgs laiks, līdz dzirdējām tālumā ugunsdzēsēju mašīnas troksni un pēc kāda brīža ieraudzījām tuvojamies mūsu mašīnas gaismu. Nu pa īstam sapratām, cik labi, ka ģimenē dzimst zēni. Viņiem tomēr ir spēks kaulos. Antona divi dēli, divi brālīši, kopā ar tēvu pat bez vārdiem briesmu brīdi sapratās tā, it kā viņi būtu viens un varens vesels.

Atbraucēji izskatījās tīri laimīgi. Bija nodedzis patālais, pamestais šķūnis. Tētis tikai noteica:

– Ja cilvēks pieredzējis ugunsgrēku, tad uz operu vai teātri viņam nemaz nav jāiet. Ar to pietiek ilgam laikam.

Mēs bijām laimīgi, ieraugot vīrus pārbraucam. Bet uz kūtsaugšu neviens vairs gulēt negāja. Katrs sameklēja sev mājās vietiņu, kur ieritināties, lai būtu tuvāk cits citam.

Ilgu laiku vecotēvu nedzirdēja jokojam. Viņš staigāja kluss. Zaudējumi bija lieli – bija taču nodegusi viņa darbnīca. Viss, kas ar gudru ziņu bija krāts un gādāts. Bet nelaimē bija arī liela laime – pašu pirti liesmas nebija skārušas. Un galvenais: māja, kūts, klēts, kambaris – veseli. Tik labu galu neviens nevarēja paredzēt. Paldies kaimiņu ātrajām kājām un gudrajām galvām!

Sākās pirtiņas jumta atjaunošana. Un atkal visi palīdzēja – aizdeva mašīnas piekabi, balķus, uzdāvināja instrumentus. No Rīgas arī nāca sainītis pēc sainīša.

– Dieviņš rūpējas, lai tu, cilvēciņ, bez darba nepaliktu. Lai dzīve būtu raiba kā dzeņa vēders, – tā teica vectētiņš Antons. – Un lai tu justu to laimi, ka neesi pasaulē viens.

Vēl Dieviņš visiem paliek spilventiņu apakšā, lai mīkstāka krišana. Kaut nu mums visiem būtu tāds Dieva spilventiņš!

KOPĀ BŪŠANA

Tā, nu ir galā mūsu vakarēšana. Ābolu tēja izdzerta, jāliekas atpūsties, lai gaidītu jaunu dienu ar citiem piedzīvojumiem. Cik laba tāda vecmāmiņa, kura mūs pulcināt pulcina savā siltajā mājā un plašajā pagalmā! Tur vieta gan lielam, gan mazam, gan Mikiņam un Duksim, gan Sarmai un Stirnai, gan vec-tētiņa baltajai, sarkanajai, zaļajai mašīnai, gan vecmāmiņas slēpņiem.

Kad māmiņa mani liek gulēt un pārklāj ar pašas austu lakatu, es apķeros viņai ap kaklu un saku: – Mēs taču esam viena interesanta, jauka ģimene! – Irbe tikai piebilst: – Cik jauki ir tādi kopā būšanas svētki!

DTEKA

2,22

OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0300036975

J. Fol.
L-3489

